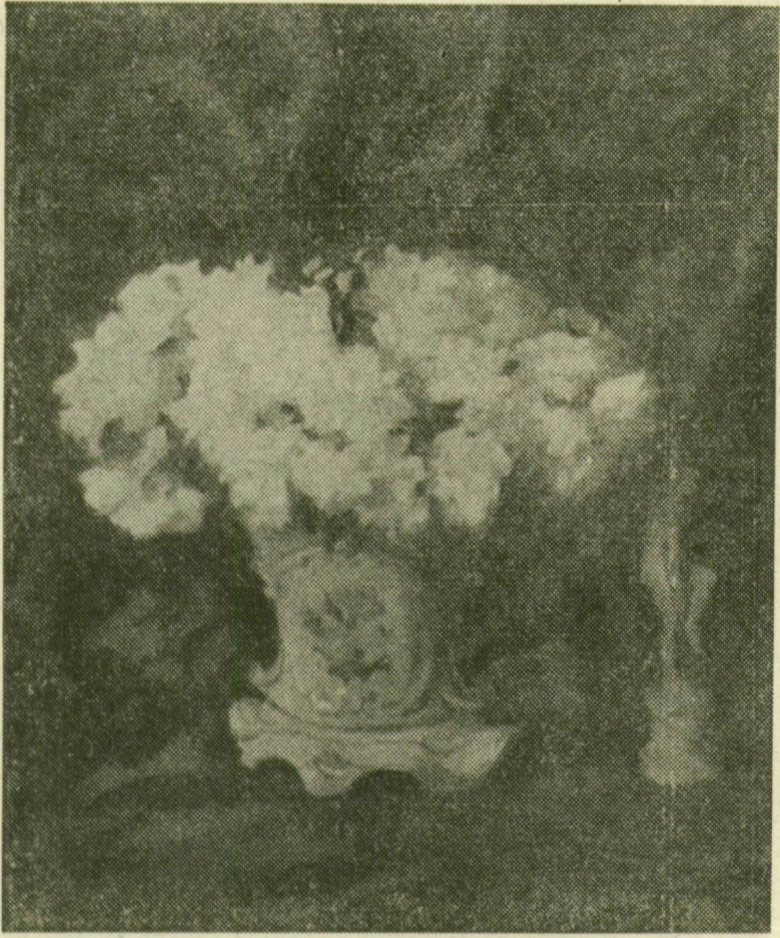

Képek a múzeumban

Ferenczy Károly:
Virágcsendélet

A magyar festészetben meghatározó szerepet játszik az *érzelem-teljes magatartás*. Nagybőrsúlyú van a pillanatnyi felhevüléseknek, a rövid távú programoknak, mint a következetesen végigvitt alkotói feladatvállalásoknak. *Ferenczy Károly* viszont a kivételesen közé tartozik. Egyszerre festő-lirikus és poeta doctus: *nagyhatású stílus- és iskolateremtő mester*. Benne csúcsosodott ki a nagybányaiak küldetése, a modern hazai pikúra megalapozása. Ő is a naturalizmussal kezdte, de a maga sajátos útján nemcsak a plain-air és az impresszionizmus lett a végállomása, hanem közel került a posztimpreszionizmushoz is.

Életművében a táj- és figurális témák uralkodnak. A kis méretű *Virágcsendélet* című olajkompozíciója tehát a rendhagyó alkotások közül való. Ám ilyenformán is jellegzetes, tanulságos műterméve van dolgunk. Igaz, először csak az eleven, dekoratív színház- és nagyvonalú tolmácsolással előadott egyszerű képelemekre figyelünk: a kékes drapériára, majd a vázára; a fehéres, zöldes virágcsokorra és az apró női szobrocskára. Látszólag statikus, bensőséges hangulatú képet látunk, aztán rájövünk: mégsem. A függőleges helyzetű főmotívum ugyanis egy átlós erővonalú környezetben helyezkedik el, így máris feszültség keletkezik. E kényes egyensúlyrendszerből azonban az ellentétek sem hiányoznak: nézzük csak meg a virágformák ritmusát vagy a plasztikai figura kontrasztosan emelkedő lábát.

De *jelentésében, tartalmában sem közömbös ez a csendélet*. Mert a virágváza szecessziós vonaljátéka a növényi elemek félkörös szilüettjével analóg, ahogyan a cserép díszítőelemeiben is visszaköszönnek a virágalakzatok. Vagyis a képben szituációját érzékeljük. A női aktszobor pedig formái, gondolati asszociációt kínál ehhez a több síkú vegetatív látványhoz.

Szó, ami szó: innen már csak egy kőhajításnyira van Csók István dekoratív, szimbolikus Tulipános ládája, egyáltalán, a Bernáth- és Szönyi-féle posztimpreszionizmus.

SZUROMI PÁL

Konczek József

Muzsika

Vannak emberek, akikben muzsika lakik. Ezt nem lehet másképpen kifejezni, ez egyszerűen így van. A nőknek leginkább a mellükben van a muzsika. Például egyszer hallottam beszélni valakit. Ez egy lány volt, haja a földet söpörte, combjai pedig a levegőben hajladoztak, mint a fehérnyakú ludak.

Ezt sem lehet mondani másként, ez egyszerűen így van. Tornászott, Nem is volt bennem semmi ámulat.

Csak ahogyan beszélt közben hozzám, de akkor már hiába, hátrafesztett derékkal nevetett, és szóval tartott, ha már ilyen váratlanul jöttem a lakásba. Ugyanis délelőtt volt, és én megláttam, hogy ég a villany.

A szobában cseresznyevirág-illat szállt. Ez is honnan keveredett ide?

A szőnyegen meg iskolai térkép hevert kiterítve, Új-Kaledóniánál kinyitva.

Belelaptopoltam, de azért fel-felnéztem:

a lány talpa olyan volt, mint a banán.

És muzsika szólt a melléből...

Fogalmam sincs, termelnek-e banánt Új-Kaledónián.

Vagy Új-Kaledóniában?

De az biztos, hogy a muzsika a mellükben van, onnan jön általában.

Andaxiniától Grandaxiniáig

Az öregedésnek nem az öszülő halánték, a szemzugban megbúvó szarkalábberdő a legbiztosabb jele; — az ember a Gyászközleményeket olvassa először az újságban. A fiatalok a sportdallal vagy a slágerlista állásának híreivel kezdik a tájékozódást, a vénebbek a tallózással: „Hány korosztályos baráttal, ismerőssel vagyunk kevesebben?” És találgatnak, Mi vitte el? Rákja volt? A szíve nem bírta már?

A legtöbb ember megtanulja a gyászhirek terminus technikusait is; váratlanul, hosszú, türellemmel viselt betegség után, tragikus hirtelenséggel, tragikus körülmények között; megtanulja, mert mindegyik kifejezés más jelent, másféle tartalom van mögötte, s azért is, mert az ember természetéből adódóan kíváncsi.

Megfigyeltem: a legszélsőségebb vélemények akkor röppennek föl, a legvadabb pletykák akkor kelnek szárnyra, amikor a fiatalabb korosztályból, a harmincasok, negyvenesek közül megy el valaki. S miután fájdalmasan sokan vannak, megfigyeltem azt is, hogy újabbban sok negyvenes is a gyászközleményeknél üt fel először a lapot.

Néhány hete láttam egy harminc év körüli férfit. A kórház intenzív osztályán feküdt. Mindenféle huzalok és drótok voltak rákapcsolva, oxigénmaszkkal lélegeztették. Infarktus, mondta az orvos, miközben a betegre vizsgáló gépek műszereit szemlélte aggódó tekintettel. Gyermekkori barátom, P. el sem jutott a kórházig. Egyedül volt a lakásában, tévét nézett. A fotelban találták halva.

A kórházi ágyon fekvő fiatalemberről semmit sem tudok. Meg sem próbáltam élete körülményeit felől érdeklődni. Az orvosa, ha tudott volna valamit, sem mondhatta volna el. (Eskü kötelezi a titoktartásra.) Korán távozott barátaimról viszont tudom, hogy többségük a hajsa vitte el; először lakás kellett, aztán bútor kellett, aztán kocsi, aztán nyaraló, aztán évente külföldi út (minden második esztendőben „ba”, azaz olaszba, spanyolba, vagy bárhovába, ami éppen divatba volt abban az évben...), és később már mindenből extra kellett. Ruhából is, cigarettából is, italból is.

Apropos, ital. H. neje (Naiv tekintetű, mindig mosolygós lányunk ismertem meg, olyannak, aki kérdés nélkül kettőt se szől. H. valamelyik faluban talált rá, ahol szelíd-zöldídi tanítónőként élte napjait) alkoholista lett. Szakszóval ezt úgy mondják:

luxusalkoholizmus. H.-éknál ugyanis, mint a jobb nyugati filmekben egy komódszerűségre volt kirakva tíz-tizenötféle márkás (nyugati márkás) tömény ital egy shaker társaságában, s H. neje — ha már ott van, miért ne fogyjon — addig shakelte őket, míg beshakelte magát a klinika zárt osztályára.

Egyébként H., aki ezeket a körülményeket egy legális és egy illegális másodállással, valamint töménytelen maszek munkával megteremtette, maga is túl van az első infarktusán. A vészjelre persze fűtyül. Azt mondja: a hintából nem lehet kiszállni.

Nem tudom, Nincs hintám. Aztán meg H.-t lüke alaknak tartom, az ő és a hozzá hasonlóak sorsa nem vált ki különösebb érzelmeket belőlem. Mindenkinél joga van a párizsi hidak alatt aludni; mindenkinek joga van az önsorsrontáshoz, és még akkor is, ha az önsorsrontást a társadalomban elérhető célok netovábbjában tartja.

P. barátomat, aki szintén egy infarktus közelében járhat, viszont félttem. P. egyáltalán bugyogóban vette el az asszonyt, akit valaha Fóton nevettek az ottani intézetben, mert a szülői ház erre nem volt hajlandó. (Hogy mi okból, azt most ne firtassuk.) P.-t özvegy anyja iskoláztatta, egyetemre járatta, s ahogy hallom, még mostanában is félre-félre tesz a gyerekeknek egy-egy százast a nyugdíjából.

Ennyi. Se hozomány, se staffirung, se pénz, se posztó; nem-hogy szülők által vásárolt OTP-lakás, nászajándékba kapott autó, de egy lyukas kanyiló sem, ha a mama havonta folyósított százsait nem számítjuk.

P.-ének persze nincs lakásuk, csak gyerekük van, egyelőre egy, de további kettőt már betervezték, hátha előbbre jutnak a sorban. P. neje gyese van; néhány évig, míg meg nem születik a harmadik gyerek, ott is kell maradnia. P. pedig maszekol hajnalban, gémkázik délután, s abban a néhány percben, ami szabad időként adódik, azon medít, hogy vajon a mama miért küldte egyetemre, s ő, a mérnök, miért szereti annyira a hivatását, hogy nem cseréli fel valami másra. Lehetne például maszek, de nem lehet persze, mert az induláshoz töké kellene. Aztán meg, és P. jól tudja ezt, belőle sose lenne virtikali falgyártó.

Benedek István vélekedett úgy húsz évvel ezelőtt, hogy a felnőtt lakosság egyharmadának nincsenek rendbe az idegei. Szakember, hiszek neki. Olvastam,

hogy a századforduló óta legalább négyeszeresére nőtt az élet tempója, s bár ebben kicsikét kételkedtem kezdetben (vajon hogyan számították ki?), ma már hajlok afele, hogy lehet a dolgokban valami.

Bizonyítsam? A múltkoriban orvosnál jártam, megvizsgált, megállapította a diagnózist (reumatikus eredetű betegség), majd felírta a gyógyszereket. Amikor a patikában megkaptam a dobozokat, elcsodálkoztam. A kerek üvegyukon kiadott a gyógyszerész egy doboz Andaxint is. Miért írta fel az orvos? Idegeségről, álmatlanságról, belső feszültségről nem panaszkodtam neki. Nyilván: a megszokás... A hajdani szóbeszéd szerint a katonarvos kétféle gyógyszert adott, pirosat meg fehérét. Ha fehér kellett, piros jött hozzá, ha piros kellett, fehér. Úgy látszik, most mindenféle gyógyszerhez jár aféle kiegészítőként az Andaxin. Kezdetben.

Később a Grandaxin következik. Az ugyanis erősebb. De annak, aki éveken át napi 10–12 órát dolgozik, kijár később az erősebb fajta nyugtató is. Mert nem az izmok mennek tönkre a munkában (az csak jó kondícióban tartja őket), hanem az idegek.

K., aki ismeri Karinthy Frigyes összes műveinek valamennyi sorát, keserű szájjal mondta néhány hete: elhidegültünk az asszonnyal egymástól, mint a norvég regényekben. Nem tudom, de nekem a feleségem gyanús!

Nekem nem gyanús, ahogyan nem az K. sem. K. állandóan éjszakás. Napközben meg fuszik. Az asszony két műszakban dolgozik. Alig találkoznak, és különben is, van már két gyerekük, akikkel szintén alig találkoznak. És ha véletlenül úgy adódik mégis? Holtfáradtak mindketten. A többről, a hasonló helyzetek okozta zavarokról hadd ne beszéljek, megteszik helyettem a hetilapok népszerű szexológusai; dr. Bolya és dr. Veres.

Tudom persze, hogy az Andaxiniától Grandaxiniáig vezető úton tulajdonképpen többnyire valós, (csak ritkábban vélt) kényszerek mozgatnak minket; csakhat, ha hetente néhány órára is, de fel kellene szállni a mesebeli kismozdonyra, arra, aki nem hajlandó folyton-folyvást lötni-futni, hajtani, pöfögni. Tesz egy-két kerülőt közben; rácsodálkozik egy fára, bokorra, kispatakra, talán még egy jó könyvre is.

Védekezésül, Önvédelemből,
PETRI FERENC

„Rómáról jut
eszembe...”

36. A katakombák

Amikor az olasz idegenvezető a katakombákban a föld alatti labirintushoz magyarázatot fűzött, azt mondta, hogy Róma városát a régi rómaiak katakombákkal aláaknálták. Ezek a bűvő- és temetkezési helyek a keresztényüldözések idején mind nagyobb teret foglaltak el a föld alatt, mégis a több kilométer hosszúságú katakombák fele sincsen meg feltárva. Ezekben tilos egyedül bolyongani, hisz könnyen eltévedhetünk. Rómában ez az egyetlen idegenforgalmi nevezetesség, ahol kötelező a készenlétben álló idegenvezető igénybevétele. Jegyváltáskor az ember megmondja, milyen nyelvű csoporthoz akar csatlakozni.

Amikor a halottak száma a keresztényüldözések idején gyarapodott, már nem volt elég hely ahhoz, hogy vízszintesen, egymás mellé temessék a holtakat, ezért több emelet magasságban üreget vájtak. Ezeket a sírkamrákat a hozzátartozók megvették, és eltemették hozzátartozóiknak, titokban, lerótták kegyelüket. A Colosseumban a vadállatok által összemarcangolt mártírok holttestét is kiadták, és azokat a katakombákban helyezték örök nyugalomra. A föld alatti temetkezési helyek főleg a Via Appia mellett húzódtak, de miután a holtak száma felporodott, más utak alatt is építettek ilyeneket. A sírűregékben nem csupán egyszerűen berakták a szarkofágokat, hanem a sírok falait szimbolikus rajzokkal díszítették is. A híres személyek sírjánál titokban misét mondtak. Az első keresztény köztemető felügyelője, Callixtus, a római bankár ügyvivője a későbbi Szent Callixtus pápa volt. Róla, miután

szentté avatták, nevezték el az egyik leghíresebb katakombát.

A koporsókba berakták az elhunyt kedvenc tárgyait, azokonkívül ételeket, edényeket is betettek. A mumifikálás szertartása megkívánta penetráns illó olajok használatát. Hogy ezek miféle aromát tartalmaztak, nem tudjuk, de tény, hogy a mai napig is érződő illatukra útkalauzunk, főleg a gyermeksírok magyarázatánál, bemutatásánál külön felhívta a figyelmünket. Emelygős, orunknak szokatlan illat terjengett a katakombák mélyén. Úgy érezte az ember, hogy itt valóban „atlépte a múlt küszöbét”.

Természetesen a katakombák léte nem használt a felettük levő épületeknek. Azok omladozni, repedezni kezdtek, így a föld felett a régi város megállt a fejlődésben, a föld alatt terjeszkedett. Míg a tehetősek a Via Appia mentén építtették halottaik mauzóleumait, addig a szegények szerényen, a föld alatt temetkeztek. Ők voltak többen, így természetes, hogy a föld alatt egy egész halottváros keletkezett.

A halálos ágyán keresztény hitre tért Nagy Konstantin császár korában már nem volt szükség a katakombákra.

Amikor szokásba jött a halottak elégetése, a szertartás — az archeológusok leírása szerint — úgy kezdődött, hogy máglyát raktak. Ezt befedték ciprusággal, aztán a tetejére tették az elhunytat, kinyitották a szemét és megcsókolták, majd a család egyik tagja meggyújtotta a máglyát. Ezután borral leöntötték, végül az úszköket összeszedték, és azokat illatos kenőcsbe vagy mézbe rakva urnába helyezték.

Horatius borzongott a katakombáktól, mert félt a kísértetektől. Maecenas felszámolta a régi temetők egy részét, és szép parkokat alakított ki a helyükön. Mi, kései utódok, akik most Róma csodálatos kertjeiben vagy parkjaiban sétálunk, talán nem is gondolunk már arra, hogy az őskők megszentelt csontjai fölött lépkedünk.

TIMÁRNÉ MAKKÁR ERZSÉBET